

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

пр. Перемоги, 10, м. Київ, 01135, тел. (044) 481-32-21, факс (044) 481-47-96
E-mail: mon@mon.gov.ua, код ЄДРПОУ 38621185

Департаменти (управління) освіти і
науки обласних та Київської міської
державних адміністрацій

Заклади післядипломної
педагогічної освіти

Про методичні рекомендації
з питань організації освітнього
процесу в закладах позашкільної
освіти в 2019-2020 навчальному році

Шановні колеги!

Міністерство освіти і науки України надсилає для практичного використання методичні рекомендації з питань організації освітнього процесу в закладах позашкільної освіти в 2019-2020 навчальному році.

Просимо довести їх до відома керівників і педагогічних працівників закладів позашкільної освіти.

Додатки: на 9 арк.

З повагою
перший заступник Міністра

Павло Хобзей

Середницька А. Д. (044) 481-32-51
Дейдиш Л. А. (044) 248-24-68

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
№1/9-436 від 10.07.2019

5243829052

**Методичні рекомендації
з питань організації освітнього процесу в закладах позашкільної освіти
в 2019-2020 навчальному році**

Політичні, соціальні й економічні перетворення в Україні зумовлюють важливість більш ефективної організації освітнього простору в закладах позашкільної освіти. Відповідно, вимагає удосконалення зміст позашкільної освіти, його регламентація та обґрунтування на наукових засадах; актуалізується питання розроблення сучасних виховних технологій, які відповідають специфіці цієї ланки освіти.

Організаційно-правові засади функціонування закладів позашкільної освіти визначені Конституцією України, законами України «Про освіту», «Про позашкільну освіту», «Про охорону дитинства», «Про місцеве самоврядування в Україні», Загальною декларацією прав людини, іншими нормативно-правовими документами.

«Скарбничку» нормативно-правового забезпечення діяльності закладів позашкільної освіти в 2018-2019 навчальному році поповнили такі документи:

постанова Кабінету Міністрів України від 14.04.2018 № 168
«Деякі питання Державної служби якості освіти України»;

постанова Кабінету Міністрів України від 17.10.2018 № 845
Деякі питання дитячо-юнацького військово-патріотичного виховання»;

постанова Кабінету Міністрів України від 06.03.2019 № 187
«Про затвердження критеріїв, за якими оцінюється ступінь ризику від провадження господарської діяльності у сфері позашкільної освіти та визначається періодичність проведення планових заходів державного нагляду (контролю) Державною службою якості освіти»;

постанова Кабінету Міністрів України від 19.06.2019 № 532
«Про затвердження Положення про освітній округ і опорний заклад освіти»;

наказ Міністерства освіти і науки України від 03.05.2019 № 450
«Про затвердження Положення про Всеукраїнську краєзнавчу акцію учнівської молоді «Українська революція: 100 років надії і боротьби»;

наказ Міністерства освіти і науки України та міністерства соціальної політики України від 19.03.2019 № 372/404 «Про затвердження Положення про Всеукраїнський форум юних натуралістів»;

лист Міністерства освіти і науки України від 20.08.2018 №1/9-500
«Про приведення у відповідальність експозиції музеїв, які перебувають у сфері управління Міністерства освіти і науки».

Заклади позашкільної освіти, враховуючи специфіку побудови їх освітньої діяльності (варіативність і різнорівневість, добровільність і багатоукладність, необмежені можливості ведення діяльності в часі та географічних межах,

багатовекторна практична спрямованість навчання й виховання особистості), мають забезпечувати умови формування цілісної картини світу в свідомості дитини та сприяти вирішенню таких завдань:

модернізація освітньої діяльності закладів позашкільної освіти відповідно до запитів громадян, держави та суспільства на основі сучасних підходів;

реалізація компетентнісного підходу в позашкільній освіті;

активізація організаційних форм, методів і засобів освітньої діяльності закладів позашкільної освіти;

розвиток профільного та інклюзивного навчання в закладах позашкільної освіти за напрямами позашкільної освіти;

впровадження STEM-освіти в закладах позашкільної освіти;

удосконалення системи науково-методичної роботи на основі інноваційних технологій, оновлення навчальних програм, змісту, форм і методів освітньої діяльності на основі компетентнісного підходу за основними напрямами позашкільної освіти, впровадження педагогічних інновацій у практику роботи закладів позашкільної освіти.

У 2019 році комісією з позашкільної освіти Науково-методичної ради з питань освіти Міністерства освіти і науки України схвалено для використання в закладах позашкільної освіти та надано гриф «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України» 19 навчальним виданням, 25 навчальним програмам за різними напрямами позашкільної освіти (додаток 2).

Детальну інформацію про навчально-методичні видання, яким надано гриф Міністерства освіти і науки України, розміщено на офіційному веб-сайті Інституту модернізації змісту освіти (<http://www.imzo.gov.ua/osvita/pozashkilna-osvita-ta-vihovna-robota/navchalni-programi/>) та сайтах державних центрів позашкільної освіти: Національного еколого-натуралістичного центру учнівської молоді (<http://nenc.gov.ua>), Національного центру «Мала академія наук України» (<http://man.gov.ua>), Українського державного центру національно-патріотичного виховання, туризму і краєзнавства учнівської молоді (<http://ukrjuntur.org.ua>), Українського державного центру позашкільної освіти (<http://udcpo.com.ua>).

Звертаємо увагу, що в новому навчальному році залишаються чинними навчальні програми з позашкільної освіти, затверджені відповідними місцевими органами виконавчої влади, термін дії яких не перевищує 5 років.

Окремої уваги вимагає забезпечення закладів позашкільної освіти навчальними програмами за напрямами позашкільної освіти, які розроблено з урахуванням компетентнісного підходу до освітнього процесу, новітніх педагогічних технологій і досягнень науки, змісту Державних стандартів початкової освіти та Базового компоненту дошкільної освіти, інших нормативних документів.

Діяльність методичних служб закладів позашкільної освіти в новому навчальному році має бути спрямована на науково-методичний супровід процесів інноваційного розвитку закладів, створення навчально-розвивального середовища, яке формує у педагогів готовність до роботи на основі сучасних педагогічних

технологій, до участі в педагогічних експериментах з випереджаючими, прогностичними завданнями.

Наразі Державною науковою установою «Інститут модернізації змісту освіти» проводиться **дослідно-експериментальна робота** на базі таких закладів:

Центру творчості дітей та юнацтва «Шевченківець» м. Києва за темою Концептуальні основи модернізації змісту позашкільної освіти»;

Київського Палацу дітей та юнацтва за темою «Організаційно-педагогічні умови допрофільної підготовки та профільного навчання у позашкільному навчальному закладі»;

комунального закладу «Будинок творчості» Дунаєвецької міської ради Хмельницької області за темою «Розвиток життєвої компетентної особистості в умовах позашкільного навчального закладу»;

Хмельницького палацу дітей та юнацтва за темою «Створення моделі освітнього простору позашкільного навчального закладу в умовах децентралізації»;

комунального закладу «Сумський еколого-натуралістичний центр учнівської молоді» за темою «Формування життєвої компетентності вихованців у позашкільному закладі – Школі сприяння здоров'ю»;

позашкільних закладів Донецької, Полтавської та Львівської областей за темою «Модель надання освітніх послуг в системі позашкільної (неформальної) освіти».

З перебігом експериментів можна ознайомитися на веб-сайтах зазначених закладів позашкільної освіти та на сайті Інституту модернізації змісту освіти (<https://imzo.gov.ua>).

Одним із завдань позашкільних закладів є **організація та проведення масових заходів** з дітьми, під час яких визначається рівень практичної підготовки вихованців, а також забезпечується їх змістовне дозвілля, створюються умови для пошуку й підтримки талановитих і обдарованих дітей. Кількість, місце, терміни проведення всеукраїнських і міжнародних організаційно-масових заходів регламентуються Планом всеукраїнських і міжнародних організаційно-масових заходів з дітьми та учнівською молоддю на 2019 рік (за основними напрямками позашкільної освіти), затвердженим наказом МОН від 21.11.2018 № 1292. Координаторами кожного планового заходу за відповідними напрямками позашкільної освіти на всеукраїнському рівні є державні центри позашкільної освіти. Таким чином, кожний заклад позашкільної освіти з урахуванням напрямку своєї діяльності під час планування роботи повинен враховувати участь вихованців і педагогів у всеукраїнських заходах, які включені до зазначеного плану. Участь вихованців закладів позашкільної освіти в конкурсах, фестивалях, концертах, виставках тощо, які пропонуються різними громадськими, благодійними організаціями, здійснюється на добровільних засадах.

Згаданими державними закладами позашкільної освіти проведено або започатковано ряд нових, цікавих та оригінальних заходів, серед яких: Всеукраїнський конкурс-захист науково-дослідницьких робіт учнів-членів МАН України, учасниками якого тільки у фіналі стали понад 1,2 тис. юних

науковців-дослідників. Вперше проведено Всеукраїнську олімпіаду креативності «Destination Imagination», Форум юних натуралістів (Міжнародний дитячий центр «Артек»), Всеукраїнський конкурс «Світ дитячої вишиванки», акцію «Живий Ланцюг Соборності», Всеукраїнську краєзнавчу акцію учнівської молоді «Українська революція: 100 років надії і боротьби», Всеукраїнську дитячо-юнацьку військово-патріотичну гру «Сокіл» («Джура») – «Школу джур козацьких» «Котигорошко» (молодша вікова група). Започатковано науково-освітній проект «Екологічний моніторинг Антарктиди» в межах Міжнародного наукового проекту «Дослідження стану виводкових колоній пінгвінів *P. papua* та *P. Adeliae* в підрайоні ККАМЛР 48.1 з використанням мережі фотокамер CEMP (CCAMLR Ecosystem Monitoring Program)». Високою активністю та підвищеним інтересом учасників вирізнялися дитячо-юнацький фестиваль мистецтв «Сурми звитяги» (2,5 тис. дітей), Всеукраїнський фестиваль-конкурс духових оркестрів «Армія дітям» (1,5 тис.), Всеукраїнська дитячо-юнацька військово-патріотична гра «Сокіл» («Джура») – «Джура»-2018 (понад 70 тис.), Всеукраїнський конкурс з інформаційних технологій для дітей та молоді «ITalent» (понад 1,6 тис.); Чемпіонат України серед юніорів з пішохідного туризму (понад 6 тис.), Всеукраїнський конкурс дослідницько-експериментальних робіт з природознавства «Юний дослідник» (понад 3 тис.), Всеукраїнський конкурс «Земля – наш спільний дім» (майже 20 тис.), Всеукраїнські змагання учнівської молоді з різних видів технічної творчості (авіамоделного, судномодельного, автомобільного, ракетомодельного спорту та ін.).

Однією з форм підтримки, стимулювання та заохочення роботи творчих колективів, підвищення рівня їх майстерності, удосконалення форм, методів і засобів естетичного розвитку учнівської молоді є присвоєння їм почесних звань. За активну участь у справі відродження та примноження надбань національної культури і спадщини українського народу та високий рівень виконавської майстерності у 2018-2019 навчальному році почесні звання «Народний художній колектив» присвоєно 120 дитячим творчим колективам України, а «Зразковий художній колектив» – 278. Нагадуємо, що присвоєння цих звань здійснюється відповідно до Положення про почесні звання «Народний художній колектив» і «Зразковий художній колектив» системи Міністерства освіти і науки України, затвердженого наказом від 14.08.2002 № 461 (зі змінами), зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 29.11.2002 за № 936/7224.

Підвищенню ролі закладів позашкільної освіти, презентуванню досвіду їх роботи та досягнень сприяє участь педагогічних працівників у **фахових конкурсах, виставках, фестивалях**. Всеукраїнські заходи з педпрацівниками проводяться відповідно до Плану семінарів-практикумів для педагогічних працівників закладів позашкільної освіти на 2019 рік, затвердженого наказом МОН від 21.11.2018 № 1292.

Зокрема, з метою підвищення кваліфікації педагогічних кадрів, стимулювання педагогічної творчості Міністерство щорічно організовує **Всеукраїнський конкурс «Джерело творчості»**. Починаючи з 2018-2019 навчального року, організація та проведення конкурсу проходить відповідно до вимог Положення про

Всеукраїнський конкурс «Джерело творчості», затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 23.11.2017 № 1527, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 15.12.2017 за № 1517/31385.

Минулого навчального року конкурс проводився в номінації «Керівник гуртка». Учасниками заочного туру III етапу конкурсу стали понад 90 керівників гуртків закладів позашкільної освіти з 22 областей України та міста Києва. На фінальний тур, що проходив 4-6 червня у м. Київ, були запрошені 37 конкурсантів у секціях «Керівник гуртка дослідницько-експериментального напрямку позашкільної освіти», «Керівник гуртка військово-патріотичного напрямку позашкільної освіти», «Керівник гуртка художньо-естетичного напрямку позашкільної освіти», «Керівник гуртка еколого-натуралістичного напрямку позашкільної освіти» та «Керівник гуртка туристсько-краєзнавчого напрямку». Професійним журі відзначено глибокі знання та розуміння учасниками Конкурсу сучасних тенденцій розвитку освіти; новизну та оригінальність змісту й форм проведення занять; професійну взаємодію з аудиторією; методичну цінність презентованої освітньої діяльності; загальну культуру, педагогічний такт, ерудицію, креативність педагогічного мислення учасників.

Всеукраїнський конкурс рукописів навчальної літератури для закладів позашкільної освіти системи освіти проводиться відповідно до Положення, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 09.09.2014 № 1008, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 25.09.2014 за № 1166/25943. Минулого навчального року на конкурс усього було подано 100 рукописів.

Крім того, з метою формування інформаційного освітнього середовища позашкільної освіти, виявлення, поширення та впровадження досвіду використання інноваційних та інформаційно-комунікаційних технологій у роботі закладів позашкільної освіти, підвищення ефективності освітнього процесу в них щодо використання можливостей Інтернету щорічно проводиться **Всеукраїнський конкурс веб-сайтів закладів освіти**.

Результатом позашкільної освіти мають бути індивідуальні досягнення, особистісні позитивні зміни у навчанні, вихованні та розвитку кожної дитини. Командний підхід, задоволення індивідуальних потреб вихованців (учнів і слухачів), співпраця з батьками, психолого-педагогічний супровід, толерантне ставлення та створення безбар'єрного освітньо-розвивального середовища мають бути актуальним завжди.

Додаток 2
до листа МОН
від _____ № _____

ПЕРЕЛІК
навчальної літератури, рекомендованої для використання в закладах позашкільної освіти
в 2019-2020 навчальному році

№ з/п	Назва навчального видання	Автор/автори	Рішення науково-методичної комісії
Дослідницько-експериментальний напрям позашкільної освіти			
1	Навчальна програма з позашкільної освіти дослідницько-експериментального напрямку «Психологія»	Кравець С. Г., Романкова Л. М.	«Схвалено для використання в позашкільних навчальних закладах» (протокол засідання науково-методичної комісії з позашкільної освіти Науково-методичної ради з питань освіти МОН від 15.03.2019 № 1; лист ІМЗО від 27.03.2019 № 22.1/12-Г-137)
2	Навчальна програма з позашкільної освіти дослідницько-експериментального напрямку «Всесвітня історія»	Коляда І. А., Камбалова Я. М.	«Схвалено для використання в позашкільних навчальних закладах» (протокол засідання науково-методичної комісії з позашкільної освіти Науково-методичної ради з питань освіти МОН від 15.03.2019 № 1; лист ІМЗО від 27.03.2019 № 22.1/12-Г-145)
3	Навчальний посібник «Основи дистанційного зондування Землі: історія та практичне застосування»	Довгий С. О., Лялько В. І., Бабійчук С. М., Кучма Т. Л., Томченко О. В., Юрків Л. Я.	«Схвалено для використання в позашкільних навчальних закладах» (протокол засідання науково-методичної комісії з позашкільної освіти Науково-методичної ради з питань освіти МОН від 15.03.2019 № 1; лист ІМЗО від 27.03.2019 № 22.1/12-Г-141)
4	Навчально-методичний посібник «Як написати науково-дослідну роботу: запитання та відповіді (історичне краєзнавство)»	І. Коляда, О. Кирієнко, Я. Камбалова	«Схвалено для використання в позашкільних навчальних закладах» (протокол засідання науково-методичної комісії з позашкільної освіти Науково-методичної ради з питань освіти МОН від 26.06.2019 № 2; лист ІМЗО від 08.07.2019 № 22.1/12-Г-593)

5	Навчальна програма з позашкільної освіти дослідницько-експериментального напрямку «Історичне краєзнавство»	І. Коляда, Я. Камбалова	«Схвалено для використання в позашкільних навчальних закладах» (протокол засідання науково-методичної комісії з позашкільної освіти Науково-методичної ради з питань освіти МОН від 26.06.2019 № 2; лист ІМЗО від 08.07.2019 № 22.1/12-Г-591)
6	Збірник навчальних програм дослідницько-експериментального напрямку «Науки про Землю»: «Основи науково-дослідницької діяльності у галузі географії»; «Основи науково-дослідницької діяльності у галузі географії»; «Наукові дослідження в галузі географії»; «Географія та ландшафтознавство»; «Наукові дослідження у галузі геології»; «Геологія, геохімія та мінералогія»; «Гідрологія»; «Метеорологія та кліматологія»; «Геоінформаційні системи у географії»; «Прикладна метеорологія та кліматологія».	Білокінь В. В., Бреус С. М., Ворончук В. А., Денисенко О. О., Жданов Д. К., Костащук І. І., Курлова З. О., Лихота С. О., Паламарчук Л. Слободянюк Т. В., Сніжко С. І., Романів О. Я., Халупко Н. О., Швець С. А., Шевченко І. М., Щербань І. М.	«Схвалено для використання в позашкільних навчальних закладах» (протокол засідання науково-методичної комісії з позашкільної освіти Науково-методичної ради з питань освіти МОН від 26.06.2019 № 2; лист ІМЗО від 08.07.2019 № 22.1/12-Г-587)
Еколого-натуралістичний напрям позашкільної освіти			
7	Навчальна програма з позашкільної освіти еколого-натуралістичного напрямку «Біологія людини засобами STEM-освіти»	Вержицька І. В., Манжос О. Ю., Петрова О. Ю., Ярова Є. В.	«Схвалено для використання в позашкільних навчальних закладах» (протокол засідання науково-методичної комісії з позашкільної освіти Науково-методичної ради з питань освіти МОН від 15.03.2019 № 1; лист ІМЗО від 27.03.2019 № 22.1/12-Г-144)

8	Навчальна програма з позашкільної освіти еколого-натуралістичного напрямку «Юні дослідники біорізноманіття»	Росоха В. В.	«Схвалено для використання в позашкільних навчальних закладах» (протокол засідання науково-методичної комісії з позашкільної освіти Науково-методичної ради з питань освіти МОН від 15.03.2019 № 1; лист ІМЗО від 27.03.2019 № 22.1/12-Г-142)
Науково-технічний напрям позашкільної освіти			
9	Навчальна програма з позашкільної освіти науково-технічного напрямку «Фізико-технічний гурток»	Биковський Я. Т.	«Схвалено для використання в позашкільних навчальних закладах» (протокол засідання науково-методичної комісії з позашкільної освіти Науково-методичної ради з питань освіти МОН від 26.06.2019 № 2; лист ІМЗО від 08.07.2019 № 22.1/12-Г-594)
Оздоровчий напрям позашкільної освіти			
10	Навчальна програма з позашкільної освіти фізкультурно-спортивного напрямку «Оздоровча гімнастика»	Маринич В. Л.	«Схвалено для використання в позашкільних навчальних закладах» (протокол засідання науково-методичної комісії з позашкільної освіти Науково-методичної ради з питань освіти МОН від 26.06.2019 № 2; лист ІМЗО від 08.07.2019 № 22.1/12-Г-590)
11	Навчальна програма з позашкільної освіти фізкультурно-спортивного напрямку «Оздоровчий волейбол»	Маринич В. Л.	«Схвалено для використання в позашкільних навчальних закладах» (протокол засідання науково-методичної комісії з позашкільної освіти Науково-методичної ради з питань освіти МОН від 26.06.2019 № 2; лист ІМЗО від 08.07.2019 № 22.1/12-Г-589)
Соціально-реабілітаційний напрям позашкільної освіти			
12	Навчальна програма з позашкільної освіти соціально-реабілітаційного напрямку «Європейський клуб»	Арутюнян О. С.	«Схвалено для використання в позашкільних навчальних закладах» (протокол засідання науково-методичної комісії з позашкільної освіти Науково-методичної ради з питань освіти МОН від 15.03.2019 № 1; лист ІМЗО від 27.03.2019 № 22.1/12-Г-143)
Туристсько-краєзнавчий напрям позашкільної освіти			
13	Навчальна програма з позашкільної освіти туристсько-краєзнавчого напрямку «Юні скаути»	Майдибура А. В.	«Схвалено для використання в позашкільних навчальних закладах» (протокол засідання науково-методичної комісії з позашкільної освіти Науково-методичної ради з питань освіти МОН від 15.03.2019 № 1; лист ІМЗО від 03.2019 № 22.1/12-Г-138)

14	Навчальна програма з позашкільної освіти туристсько-краєзнавчого напрямку «Скелелазіння»	Неізнестний І. М., Гончарова-Тисляцька А. Ю.	«Схвалено для використання в позашкільних навчальних закладах» (протокол засідання науково-методичної комісії з позашкільної освіти Науково-методичної ради з питань освіти МОН від 15.03.2019 № 1; лист ІМЗО від 27.03.2019 № 22.1/12-Г-139)
15	Навчальні програми з позашкільної освіти туристсько-краєзнавчого та військово-патріотичного напрямків»	Заг. ред. Косило М. Ю., Кімакович В. Є.	«Схвалено для використання в позашкільних навчальних закладах» (протокол засідання науково-методичної комісії з позашкільної освіти Науково-методичної ради з питань освіти МОН від 15.03.2019 № 1; лист ІМЗО від 27.03.2019 № 22.1/12-Г-136)
16	Навчально-методичний посібник «Скаутинг – освітня система»	Галецький Ю. С., Ніколаєв О. С.	«Схвалено для використання в позашкільних навчальних закладах» (протокол засідання науково-методичної комісії з позашкільної освіти Науково-методичної ради з питань освіти МОН від 26.06.2019 № 2; лист ІМЗО від 08.07.2019 № 22.1/12-Г-586)
17	Навчальна програма з позашкільної освіти туристсько-краєзнавчого напрямку «Вітрильний туризм»	Колотуха О. В.	«Схвалено для використання в позашкільних навчальних закладах» (протокол засідання науково-методичної комісії з позашкільної освіти Науково-методичної ради з питань освіти МОН від 26.06.2019 № 2; лист ІМЗО від 08.07.2019 № 22.1/12-Г-592)
Фізкультурно-спортивний напрям позашкільної освіти			
18	Навчальна програма з позашкільної освіти фізкультурно-спортивного напрямку «Карате – тренуймося разом»	Когут І. О., Маринич В. Л., Чебанова К. В.	«Схвалено для використання в позашкільних навчальних закладах» (протокол засідання науково-методичної комісії з позашкільної освіти Науково-методичної ради з питань освіти МОН від 26.06.2019 № 2; лист ІМЗО від 08.07.2019 № 22.1/12-Г-588)
Художньо-естетичний напрям позашкільної освіти			
19	Навчальна програма з позашкільної освіти художньо-естетичного напрямку «Петриківський розпис»	Корнієнко А. В.	«Схвалено для використання в позашкільних навчальних закладах» (протокол засідання науково-методичної комісії з позашкільної освіти Науково-методичної ради з питань освіти МОН від 15.03.2019 № 1; лист ІМЗО від 27.03.2019 № 22.1/12-Г-140)